

Förslag från TCO inför budgetpropositionen 2025

Inför budgetpropositionen för 2025 är läget annorlunda jämfört med föregående år. Ekonomin går högst sannolikt in i en ny fas, där inflationen inte längre är för hög. Lågkonjunkturen ser också ut att vända uppåt, och med viss eftersläpning kommer arbetslösheten börja vända neråt.

Samtidigt är riskerna för att utvecklingen blir förändrad, och försämrad, stora. De geopolitiska riskerna för en negativ utveckling är mycket stora, oro på finansiella marknader, krig och oro, risk för försämrad ekonomisk utveckling hos Sveriges största handelspartners är exempel på mörka orosmoln. Även om möjligheterna nu för att driva en förändrad inriktning på den ekonomiska politiken är stora, är det viktigt att vi har reservkraft och handlingsberedskap.

Det är nu angeläget att den ekonomiska politiken får en mer framtidsinriktad utformning. Investeringsbehoven mycket stora, för exempelvis klimatomställning och -anpassning, infrastrukturupprustning, totalförsvaret och andra offentliga åtaganden men också kostnader för att förstärka välfärdstjänsterna, rättsväsende, utbildningssystemet och kompetensförsörjningen.

Det finns många stora behov och önskemål på finanspolitiken. TCO vill i detta läge, när kampen mot inflationen ser ut att vara vunnin och en återhämtning sannolikt är nära förestående särskilt peka på några centrala områden för finanspolitiken att riktas mot.

- Investeringsplaner och kompetensförsörjning för klimatomställning
- Långsiktigt stärkt och stabil finansiering av välfärden
- Kompetensförsörjning och stärkta insatser för fler i arbete

Investeringsbehov för klimatomställning och -anpassning

Investeringsbehoven för såväl omställning för ett klimatneutralt samhälle som anpassningar för att hantera konsekvenser av ett ändrat klimat är mycket stora. Det gäller allt från transporter, ökad kollektivtrafik till skydd mot översvämningar eller för varmt på äldreboenden. Det är helt centralt att långsiktiga planer för detta tas fram och medel nu avsätts för att kunna sätta i gång dessa processer.

Klimatomställningen och teknikutvecklingen kring det förstärker den snabba förändringen av arbetsmarknaden. Kompetensbrister är nu en flaskhals i klimatomställningen. Kompetensväxling via utbildning är central. Det behövs en handlingsplan för grön kompetensförsörjning, som belyser var jobb försvinner och kommer till, och utgöra utgångspunkten för inriktning och dimensionering av utbildningar. Medel behöver förstärkas.

Välfärdens finansiering behöver bli mer långsiktig

De stora underskott som, trots statsbidragstillskott och nedskärningar, uppstår under 2024, främst i regionerna, väntas stabiliseras i takt med att inflationen avtar.

Det är nu hög tid att reformera finansieringen av välfärden, och ge kommuner och regioner långsiktiga planeringsförutsättningar. Detta är nödvändigt för att organisera verksamheten på bästa sätt, inte efter var man hastigt kan skära ned. Genom långsiktiga planeringsförutsättningar kan arbetsmiljö och arbetsvillkor för personalen bli bättre, och därmed stärka kompetensförsörjning i vård, omsorg, socialtjänst och utbildning.

TCO:s bedömning är att det behövs tillskott av statliga medel till välfärden. Det generella statsbidraget behöver höjas varaktigt och besked lämnas för flera år framåt. Såväl en åldrande befolkning, situationen i utsatta områden som behovet av klimatanpassningar pekar mot att staten behöver ta ett större, och mer långsiktigt ansvar för finansieringen.

Kompetensförsörjning för jobb och tillväxt

Trots att vi befinner oss i en lågkonjunktur är kompetensförsörjningsproblemen stora. I näringslivet har exempelvis var fjärde arbetsgivare svårt att hitta personal enligt KI-barometern, vilket är en mycket högre andel än under tidigare perioder av svag aktivitet i ekonomin. Bristen på arbetskraft kan förväntas tillta väldigt snabbt och nå nya rekordnivåer när ekonomin vänder uppåt. På lite länge sikt gör den demografiska utvecklingen att vi står inför de största utmaningarna för arbetskrafts- och kompetensförsörjningen någonsin.

Kompetensbrist riskerar inte bara att lägga hämsko på tillväxt och ekonomisk utveckling i största allmänhet, utan särskilt hindra de stora samhällsutmaningar som ligger i kompetensförsörjningen av grön omställning, klimat- och andra infrastrukturinvesteringar liksom bemanningen av välfärd med kvalitet.

Samtidigt är arbetslösheten hög och den stora gruppen av de långtidsarbetslösa befinner sig väldigt långt från att kunna fylla luckorna på arbetsmarknaden.

Detta kräver att arbetsmarknads- och utbildningspolitiken ges en starkare betoning på vidareutbildning mot bristyrken såväl som ett tyngre fokus på åtgärder och insatser för att de som har lågutbildning och svaga språkkunskaper ska rustas för att verkligen komma in på arbetsmarknaden.

Stärkt grundutbildning inklusive svenskundervisning, bättre möjligheter till yrkesutbildning och mer av personligt stöd liksom av arbetsplatsnära arbetsmarknadsinsatser behövs för dem som står långt från arbetsmarknaden, de ekonomiska incitamenten är inte vad som brister utan förutsättningarna att få ett jobb.

Politik är att välja

Mot bakgrund av de stora offentliga investeringsbehoven, behovet av satsningar för stärkt kompetensförsörjning och ökad sysselsättning, liksom behovet av långsiktigt stärkt finansiering av välfärden ser TCO att det finns annat som får stå tillbaka. Här pekar vi på några sådana exempel.

Vi avråder från att införa en helt skattefri del av ISK-sparandet. Det är väldigt bra att människor har en buffert i reserv, eller sparar till olika uppställda mål. Det är sannolikt inte det faktum att det utgår en, jämförelsevis, förmånlig beskattning på ISK-sparande, som avhåller många människor från att spara. För var och en som redan sparar handlar förslaget om skattefrihet om enstaka hundralappar, men för statskassan blir skattebortfallet 7 miljarder.

I denna situation ser vi inte heller att ett ytterligare förstärkt jobbskatteavdrag är prioriterat. Inflationen är stabiliserad på låg nivå, räntor och därmed andra kostnader för hushållen kommer då att tydligt minska samtidigt som reallönerna stiger. Det nu skisserade jobbskatteavdraget tillsammans med åtföljande förstärkt grundavdrag medför ett skattebortfall på 10 miljarder. TCO noterar att det redan är mycket lönsamt att inträda på arbetsmarknaden för de allra flesta, och för de människor som står utanför arbete är det betydligt mer angeläget att en del av dessa resurser används för att stärka såväl grund- som yrkesutbildning, inklusive språkutbildning, för att ge bättre möjligheter för den stora grupp som står långt från arbetsmarknaden.

Ett viktigt sätt att få mer nytta av de pengar som avsätts är att minska på de kortsiktiga, riktade och villkorade statsbidragen till kommunerna och ersätta med långsiktiga och generella statsbidrag så att planeringsförutsättningarna stärks och pengarna kan användas där de behövs mest.